

DRUŽBENE VEZI, SOLIDARNOST, RAZLIČNOST IN DRUŽBENA VKLJUČENOST: PRIMERJAVA RURALNIH IN URBANIH SKUPNOSTI V SLOVENIJI

ALEŠ BUČAR RUČMAN

Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija.
E-pošta: ales.bucar@fvv.uni-mb.si

Povzetek Mestno prebivalstvo predstavlja manjši delež prebivalcev v Sloveniji – večina ljudi živi namreč v redko poseljenih ruralnih skupnostih. Kljub selitvi ljudi s podeželja v mesta, ki je bila izrazita v obdobju po drugi svetovni vojni, se v Sloveniji niso razvila velika urbana središča po vzoru zahodnih držav. Namesto razvoja velikih urbanih in strnjenih naselij je Slovenija prešla v policentrični razvoj z zmerno rastjo mestnega prebivalstva v manjših urbanih središčih. Glavni namen prispevka je predstaviti temeljne značilnosti ruralnih, urbanih in suburbanih skupnosti v Sloveniji in prikazati, kako ljudje v teh skupnostih razumejo solidarnost in skupno življenje različnih družbenih skupin? Avtor za predstavitev značilnosti uporabi pregled literature in sekundarno analizo že zbranih podatkov raziskave Varnost v lokalnih skupnostih (2017) in Slovensko javno mnenje (2016/1). S pomočjo podatkov omenjenih raziskav avtor prikaže strukturo prebivalstva v urbanem, suburbanem in ruralnem okolju, nadalje pa analizira medsebojne odnose, povezanost, poznavanje, vzajemno pomoč, sprejemanje drugačnosti in zaznavanje varnosti/ogrožanja.

Ključne besede:

ruralno,
urbano,
družbene
vezi,
solidarnost,
zaupanje.

SOCIAL TIES, SOLIDARITY, DIVERSITY AND SOCIAL INCLUSION: COMPARISON OF RURAL AND URBAN COMMUNITIES IN SLOVENIA

ALEŠ BUČAR RUČMAN

University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia.
E-mail: ales.bucar@fvv.uni-mb.si

Abstract The urban population represents the smallest share of the people in Slovenia, as most of them live in rural areas. Despite the migration of people from rural to urban areas, which increased in the period after the Second World War, Slovenia did not develop large urban centres as Western countries. Slovenia followed the idea of polycentric development with moderate urban population growth in smaller urban centres. The primary purpose of this text is to present the essential characteristics of rural, urban and suburban communities in Slovenia and understanding of solidarity and communal life of diverse social groups? The author uses a literature review and a secondary analysis of already collected data in two surveys (Safety in Local Communities, 2017; Slovenian Public Opinion 2016/1) to present the characteristics. With the help of these research data, the author explains the structure of the population in urban, suburban and rural areas (education, employment, religion, ethnicity), and further analyses interpersonal relationships, connections, mutual assistance, acceptance of diversity and perceptions of security/threat.

Keywords:

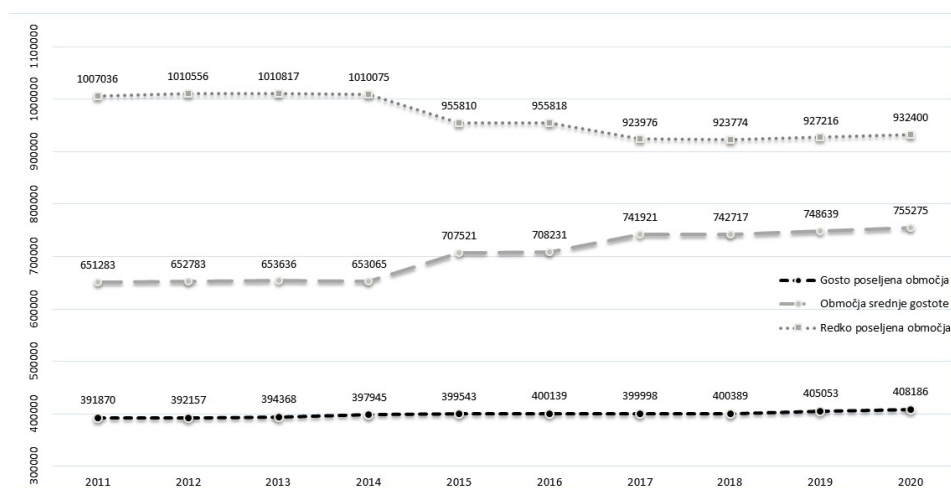
rural,
urban,
social
ties,
solidarity,
trust.

1 Uvod

Večina slovenskega prebivalstva leta 2020 (44,5 %) živi na redko poseljenih (ruralnih) območjih. Sledijo tisti, ki živijo na (primestnih) območjih z vmesno gostoto (36 %), le 19,5 % ljudi pa jih živi v gosto poseljenih naseljih (urbanih območjih) (Statistični urad Republike Slovenije, 2020). Eurostatova (2018) tipologija mest in podeželja potrjuje nizko stopnjo urbanizacije v Sloveniji v primerjavi z drugimi državami EU. Glede na tipologijo, ki jo uporablja OECD, v Sloveniji ni pretežno urbanih območij, 42,4 % površine je na vmesni ravni urbanizacije, 57,6 % pa pripada ruralnemu tipu.

Obdobje po drugi svetovni vojni je bilo zaznamovano z deagrarizacijo slovenske družbe. V urbanih središčih so se odpirali novi industrijski obrati, ki so potrebovali delavce. Ljudje so se selili s podeželja v mesta, nato pa tudi iz drugih republik Jugoslavije v Slovenijo. Deagrariacija je povzročila povečanje števila in velikost mest, hkrati pa je ruralnemu okolju prinesla tudi urbani življenjski slog (Čepič, 2005; Rebernik, 2014). Kljub vsemu pa urbanizacija v Sloveniji ni sledila vzorcu v zahodnih industrijsko razvitih državah (Uršič, 2014). Namesto razvoja velikih urbanih in strnjenih naselij je Slovenija prešla v policentrični razvoj z zmerno rastjo urbanega prebivalstva v manjših urbanih središčih, ki bi jih v angleški terminologiji poimenovali »town« (in ne »city«). Slovenska mesta so torej v primerjavi z EU in svetom majhna do srednje velika. Od skupno 6.035 slovenskih naselij ima kar 90 % naselij manj kot 500 prebivalcev in le 2 naselji imata več kot 50.000 prebivalcev (Vlada Republike Slovenije, 2020). Posledično ima Slovenija danes le dve veliki mesti (Ljubljana, Maribor) in več drugih regijskih središč, veliko večino pa predstavljajo redko poseljena območja. To se jasno pozna tudi v razvoju in razpršenosti gospodarstva in industrije v manjših mestih. Policentrični urbani sistem v Sloveniji vključuje središča nacionalnega (skupaj 15 središč), regionalnega (skupaj 15 središč) in medobčinskega (skupaj 20 središč) pomena. Središča nacionalnega in regionalnega pomena so najpomembnejša središča dejavnosti družbene infrastrukture, oskrbnih, storitvenih, upravnih in drugih dejavnosti ter najpomembnejša gospodarska območja in prometna vozlišča. Slovenija ima tri urbana območja, ki izstopajo kot središča mednarodnega pomena (Ljubljana, Maribor in Koper) (Vlada Republike Slovenije, 2020).

Po osamosvojitvi Slovenije leta 1991 je sledila hitra nadgradnja avtocestnega omrežja (vsaj njegovega ključnega dela, t. i. avtocestni križ). Ob drugih dejavnikih (npr. visokih cenah nepremičnin v glavnem mestu Ljubljana, razvoju komunikacijske in informacijske tehnologije) je to sprožilo suburbanizacijo. Ljudje in podjetja so se iz urbanih središč selili v suburbana in celo ruralna območja (Rebernik, 2014; Uršič, 2014). Ruralno in suburbano okolje je postajalo vedno bolj prebivališče ljudi zaposlenih zunaj teh naselij in tudi tistih, ki se tja preselijo po upokojitvi (Barbič, 2005). Ta prehod iz mesta v (sub)agrarno območje Slovincem ni predstavljal težav. Življenje na podeželju in v primestju, zlasti v neposredni bližini mest, do katerih so vzpostavljene dobre prometne povezave (sicer, če smo natančni predvsem z osebnimi avtomobili in mnogo slabše z javnim prevozom), vidijo številni kot priložnost za dvig kvalitete življenja. To je kompromis, s katerim združijo prednost urbanega življenja (dostop do več delovnih mest, višje plače, boljša ponudba storitev, večja pestrost kulturnih vsebin itd.) in prednosti ruralnega okolja (nedotaknjena narava, zdravo okolje, večja posest, mirnejši tempo življenja, pogostejše in tesnejše vezi med ljudmi v skupnosti, manj kriminala). Premik prebivalstva v primestna območja je olajšal tudi hiter razvoj informacijske in komunikacijske tehnologije. Razdalje so se (virtualno) skrčile, možna je razmeroma poceni takojšnja komunikacija z ljudmi po vsem svetu, pri čemer so informacije na voljo vsem na njihovih računalnikih in pametnih telefonih. Omenjene demografske spremembe so razvidne tudi na sliki 1. S slike 1 je razvidno, da je v zadnjih 10 letih prihajalo do upada števila prebivalcev redko poseljenih ruralnih območij, sorazmerno s tem pa se je večalo število prebivalcev območij s srednjo gostoto (suburbanih oziroma subagrarnih območij).

Slika 1: Število prebivalcev v gosto, srednje in redko poseljenih območjih v Sloveniji (2011–2020)

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2020.

Podeželje je v Sloveniji tesno povezano s kmetijstvom, ki – kot pravi Barbič (2005) – ostaja tipična gospodarska dejavnost podeželja, vendar v mnogih primerih to ni več prevladujoča panoga ruralnega okolja. V zadnjih desetletjih so ruralna in suburbana območja postala prostor, kjer ljudje živijo in delajo, to delo pa pogosto vključuje nekmetijske dejavnosti. Globalizacija, množična proizvodnja hrane in z njo povezana distribucija preko velikih trgovinskih verig, izboljšani, hitrejši in cenejši transport hrane so močno vplivali tudi na kmetijsko gospodarstvo. Nekdanja vloga podeželja, ki je zagotavljalo hrano za odvisne urbane skupnosti, se je dandanes spremenila. Kljub vsemu pa ne gre spregledati, da ostaja vrtnarjenje in pridelava lastne hrane značilnost slovenskega podeželja (in suburbanih središč). To pa ne predstavlja poklicne in gospodarske dejavnosti, temveč predvsem način življenja, ki zadovoljuje družinske potrebe po kakovostni doma pridelani hrani in s tem omogoči tudi zmanjšanje družinskih izdatkov za hrano.

Namen pričujočega prispevka je ponuditi odgovore na naslednji vprašanji: Kakšne so temeljne značilnosti ruralnih, urbanih in suburbanih skupnosti v Sloveniji? Kako v teh skupnostih razumejo solidarnost in skupno življenje različnih družbenih skupin? Glavni pristop za iskanje odgovorov na ti vprašanji je pregled literature in predvsem sekundarna analiza že zbranih podatkov v raziskavi Varnost v lokalnih

skupnostih, ki jo je med aprilom in julijem 2017 ($n = 1.266$) izvedla Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru, in raziskave Slovensko javno mnenje 2016/1 (Kurdija et al., 2016; $n = 1.060$), ki jo je med aprilom in junijem 2016 izvedel Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij, Univerza v Ljubljani.¹ Podatke v obeh raziskavah smo vezali na odgovore anketirancev o njihovih lokalnih skupnostih in jih razvrstili v tri kategorije: urbano, suburbano in ruralno okolje.

2 Primerjava temeljnih značilnosti urbanih, suburbanih in ruralnih skupnosti v Sloveniji

Slovensko javno mnenje 2016/1 (Kurdija et al., 2016) razkriva temeljne značilnosti družbenega življenja in družbenih vezi v ruralnih, suburbanih in urbanih okoljih. Med vsemi ljudmi, ki živijo v urbanih okoljih, jih ima 51,9 % zaposlitev; v suburbanih je takšnih 51,3 % in v ruralnih 48,5 %. Dosežena stopnja izobrazbe se med tremi okolji razlikuje. Večina prebivalcev ima v vseh okoljih končano različno vrsto srednje šole (urbano 54 %; suburbano 52,1 %; ruralno 56 %). Delež ljudi, ki imajo samo končano osnovno šolo (osnovna šola in vključno z nedokončanjem osnovne šole), je večji v ruralnih (19,2 %) in v suburbanih okoljih (17 %) kot v urbanih (8,6 %). Verska prepričanja se med analiziranimi okolji razlikujejo med ljudmi. V urbanih središčih je 55,7 % ljudi vernih, 21,9 % jih je odgovorilo, da niso verni, 22,4 % pa se jih je opredelilo za ateiste. Nasprotno na podeželju 78,1 % ljudi pravi, da so verni, 12,1 % niso verni in 9,8 % jih je ateistov. Predmestja zavzemajo vmesne vrednosti (66,5 % vernih, 16,5 % niso verni, 17 % ateistov). Katoliška vera je prevladujoča v vseh naseljih (v urbanih 81,4 %, suburbanih 81,9 %, ruralnih 95,9 %), sledi pravoslavna vera (v urbanih 8,5 %, suburbanih 11,1 %, ruralnih 0,9 %), islamska veroizpoved (v urbanih 7,8 %, suburbanih 4,7 %, ruralnih 0,6 %) in protestantska veroizpoved (v urbanih 0 %, suburbanih 1,8 %, ruralnih 1,5 %). Za slovensko narodnost se je opredelilo 95,8 % vprašanih z ruralnih območij, v suburbanem okolju je bilo to prisotno pri 84,3 % in v urbanih območjih za 87,1 %.

¹ Za podrobnejši pregled obeh raziskav na nivoju urbanih, suburbanih in ruralnih skupnosti glej Bučar Ručman (2019).

Pomemben kazalnik družbenih razmer in stanja duha v lokalni skupnosti je medsebojno zaupanje ljudi. Zaupanje ustvarja vezi med sosedi in je pomemben element družbene solidarnosti. Podatki Slovenskega javnega mnenja 2016/1 (Kurdija et al., 2016) kažejo, da obstajajo razlike v zaupanju med tremi analiziranimi skupinami različnih okolij. Ljudje v urbanih okoljih bolj zaupajo drugim kot ljudje v suburbanih in ruralnih območjih. V odgovorih je največji delež zaupanja v urbanih območjih: 13,9 % ljudi v urbanem okolju po navadi zaupa večini ljudi (združeni odgovori za 8, 9, 10 na lestvici od 0 do 10). V ruralnem prostoru je bilo s to stopnjo zaupanja 12,7 % ljudi, v suburbanih okoljih pa 10,6 %. Z izjavo, da morate biti zelo previdni z drugimi (združeni odgovori za 0, 1, 2 na lestvici od 0 do 10), se je strinjalo 27,1 % vprašanih v suburbanih okoljih, v ruralnih je bilo takšnih 24,5 %, v urbanih okoljih pa 21,5 %. Zaupanje se med različnimi okolji očitno razlikuje, kot najbolj nezaupljivo pa izstopa ruralno okolje.

Študija Varnost v lokalnih skupnostih (2017) ponuja zanimiv vpogled v specifične značilnosti skupnega življenja in solidarnosti. Rezultati kažejo, da anketiranci medsebojno pomoč prebivalcev dojemajo različno. Na podeželju se 48 % vprašanih strinja s trditvijo, da si ljudje pomagajo (15,6 % se jih celo popolnoma strinja), 16,1 % pa se s to trditvijo ne strinja. Na urbanih območjih je položaj drugačen: 33,4 % ljudi potrjuje, da si ljudje med seboj pomagajo (le 7,5 % se jih popolnoma strinja), čeprav jih je 29,7 % menilo nasprotno. Povezanost v soseski je statistično značilno povezana s tipom naselja. 41,2 % vprašanih v ruralnih okoljih ocenjuje, da je njihova soseska tesno povezana, 20,7 % pa se s to trditvijo ne strinja. Življenje in vezi med ljudmi na urbanih območjih so očitno drugačni, saj se 46,5 % ljudi ne strinja, da je njihova soseska tesno povezana, medtem ko jih 21,9 % dojema sosesko, v katerem živijo, kot tesno povezano. Medsebojno poznavanje je tudi statistično pomembno povezano s tipom naselja. V manjših ruralnih skupnostih se sosedi med seboj poznajo pogosteje kot v večjih mestnih skupnostih. S tem se strinja 76,1 % anketirancev s podeželja (od tega se 43,5 % celo popolnoma strinja), medtem ko to poroča le 44,4 % anketirancev v urbanih okoljih. 64,7 % anketirancev na podeželju je reklo, da se lahko zanesejo na pomoč svojih sosedov, če so bolni (12,4 % se jih s tem ne strinja). Po drugi strani se je s tem strinjalo 42,8 % anketirancev, ki živijo v urbanem okolju (medtem ko se jih 30,2 % ni strinjalo s to izjavo). 53 % prebivalcev podeželja se je strinjalo, da se ljudje po potrebi združijo pri reševanju problemov (16,9 % se ni strinjalo), medtem ko tako odgovorilo 30,9 % vprašanih v mestih (in 33,1 % se jih ni strinjalo). Razlike med vezmi in pomočjo v ruralnih in urbanih

okoljih so vidne tudi v oceni ljudi, ali bi jim sosed v stiski posodil 25 EUR. Na podežlju 65,2 % vprašanih meni, da lahko računajo na takšno pomoč soseda, medtem ko je takšen odgovor prisoten pri 41,4 % mestnih anketirancev. Na podežlju sosedi tudi v večji meri pazijo drug na drugega. 63,3 % vprašanih s podeželja se zanese, da bo sosed pazil na njihov dom, ko jih ne bo doma. V mestu je takšno mnenje prisotno pri 42,9 % vprašanih. 64,7 % vprašanih na podežlju meni, da bi jim sosed v primeru bolezni pomagal pri nakupu v trgovini ali lekarni, v mestih pa je tako odgovorilo 42,2 % vprašanih.

Raziskava Varnost v lokalnih skupnostih (2017) je preverjala tudi zaznavo ogroženosti in varnosti v posameznih skupnostih. Odgovori prebivalcev vseh treh analiziranih skupnosti (urbane, suburbane, ruralne) so na prvo mesto med zaznanimi grožnjami postavili socialno-ekonomske razmere. 61 % anketirancev v urbanem okolju, 56 % v suburbanem in 38,3 % v ruralnem vidi brezposelnost kot največjo grožnjo. Sledita korupcija (urbano okolje 53,4 %; suburbano 42,2 % in ruralno 23,8 %) in revščina (urbano okolje 53,1 %; suburbano 44,5 % in ruralno 32,2 %). Med drugimi oblikami so ljudje pogosto zaznali naslednje varnostne grožnje: pijančevanje na javnih mestih, preprodaja drog, alkoholizem, tatvine.

Slovensko javno mnenje 2016/1 (Kurdića et al., 2016) uporablja za merjenje socialne distance vprašanje, koga ljudje nočejo za soseda. Kot je razvidno iz tabele 1, so nekatere kategorije enako nezaželene v vseh treh okoljih (podežlju, primestnem in mestnem okolju). Med te skupine lahko vključimo narkomane in pijance. Na drugi strani obstajajo med posameznimi okolji velike razlike. Največja razlika (19 %) je prisotna pri Romih, ki jih več kot polovica anketirancev v ruralnem okolju ne želi za sosede, pri urbanem prebivalstvu pa je ta odstotek veliko manjši – vendar še vedno visok (34,2 %). Velika razlika je prisotna pri beguncih (18,7 %), ki jih 43,6 % anketirancev na podežlju ne želi za sosede. Več kot tretjinska nezaželenost je prisotna na podežlju še do ljudi z AIDS in homoseksualcev. V vseh primerih (razen pijancev) nakazujejo odgovori anketirancev s podeželja stanje, da so ljudje v tem okolju manj pripravljeni sprejemati drugačne sosede.

Tabela 1: Koga prebivalci ne želijo za soseda (urbano, suburbano in ruralno okolje)

	Urbano	Suburbano	Ruralno	Slovenija (skupaj)	Razlika med urbanim in ruralnim okoljem
Narkomani	73,4 %	76,9 %	79,2 %	77,6 %	5,8 %
Pijanci	74,1 %	71,9 %	69,5 %	70,9 %	-4,6 %
Romi	34,2 %	37,9 %	53,2 %	46,1 %	19,0 %
Begunci	24,9 %	27,3 %	43,6 %	36,3 %	18,7 %
Ljudje z AIDS	26,6 %	30,1 %	34,3 %	31,9 %	7,7 %
Homoseksualci	19,4 %	24 %	34,8 %	29,4 %	15,4 %
Muslimani	9,9 %	9,8 %	26,2 %	19,3 %	16,3 %
Priseljenci, tuji delavci	12,1 %	12,6 %	19,8 %	16,7 %	7,7 %
Židi	7,8 %	5,9 %	21,6 %	15,5 %	13,8 %
Ljudje druge rase	10,2 %	8,9 %	19,7 %	15,5 %	9,5 %
Ljudje druge veroizpovedi	4,4 %	6,6 %	16,7 %	12,1 %	12,3 %
Ljudje, ki govorijo drug jezik	3,9 %	3,1 %	7,1 %	5,6 %	3,2 %
Skupaj živeči neporočeni pari	1,5 %	1,3 %	2,8 %	2,2 %	1,3 %

Vir: Kurdija et al., 2016.

3 Zaključek

Durkheim (1893/1984) je pokazal, da se solidarnost razlikuje med skupnostmi in je odvisna od vezi med ljudmi. Bolj homogene skupnosti, v katerih večina deli prepričanja, vrednote, običaje in so versko, kulturno, jezikovno bolj homogene, tvorijo solidarnost na osnovi podobnosti. Durkheim jo imenuje mehanska solidarnost. Primer takšnih skupnosti lahko danes najdemo v ruralnih okoljih. Povezanost ljudi v podobnem položaju vodi v vzajemno solidarnost, podporo in nekakšno soodvisnost po načelu »jaz pomagam tebi, ti pomagaš meni«. Na drugi strani so izrazito heterogene skupnosti. Te lahko danes najdemo v velikih urbanih središčih. Zaznamuje jih pluralnost, anonimnost, množičnost, kompleksnost. Solidarnost – Durkheim jo imenuje organska solidarnost – v teh skupnostih ne temelji na podobnosti, temveč na zmožnosti koordiniranega doseganja ciljev preko uspešne specializacije in delitve dela. Načelo, ki prevladuje tukaj, je »vsak je dober pri svojem delu, skupaj pa lahko dosežemo veliko«. Podatki analiziranih raziskav kažejo, da so ljudje v ruralnih okoljih očitno manj zaupljivi, vendar na drugi strani bolj pripravljeni pomagati drug drugemu kot v urbanih okoljih. Prav tako se niso

pripravljene odreči svoji (navidezni?) homogenosti, iz katere (nezavedno) izhaja občutek varnosti. Zato tudi niso pripravljene sprejemati sosedov, ki predstavljajo odklon od poznanega, domačega, bližnjega in zato varnega. V mestih so razmere drugačne. Če upoštevamo osnovno razliko med vezmi in odnosi v mestu in na podeželju, je ta razlika med urbanim in ruralnim okoljem tudi razumljiva. Ljudje v mestih so neprestano obkroženi z neznanci. Njihovo osnovno jedro družbenega delovanja je osredotočeno na družino in ozek krog prijateljev. V velikih heterogenih skupnostih, s hitrim tempom življenja, sta uspešnost in sobivanje mogoča zgolj na osnovi delitve dela, specializacije in nujnega medsebojnega zaupanja. Dnevna rutina in način življenja ter ne nazadnje preživetje ljudi v urbanih središčih je odvisno od tega, da so sposobni konstruktivno sodelovati in sobivati z drugimi neznanci. Z drugimi besedami, ne morejo si privoščiti nezaupanja v ljudi okoli sebe. Na podeželju je to lahko drugače – vsaj na najbolj bazični ravni, kjer se lahko računa na pomoč sosedu, torej tistega, ki ga poznaš (pri oskrbi s hrano, prevozu, domačih opravilih in popravilih itd.), do neznanca pa si lahko zelo zadržan in distanciran. Na drugi strani takšne vezi vodijo v podrejanje in socialno ugajanje. Posameznik se v okolju, kjer je odklon od splošno veljavnih norm nezaželen oziroma celo neformalno sankcioniran (neodobranje, zgražanje, posmeh, izključevanje), podreja tem pravilom ali pa se prej ali slej odloči za selitev v večjo skupnost, kjer mu anonimnost zagotavlja večjo osebno svobodo in izražanje drugačnosti.

Literatura

- Barbič, A. (2005). *Izzivi in priložnosti podeželja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Bučar Ručman, A. (2019). Social ties, solidarity and threat perception in rural and urban communities in Slovenia. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 70(5), 409–421.
- Čepič, Z. (2005). V znamenju socialističnega samoupravljanja 1971–1980: Demografske in socialne spremembe. V J. Fisher, Ž. Lazarevič, E. Dolenc, J. Perovšek, B. Godeša, Z. Čepič et al. (ur.), *Slovenska novejša zgodovina 2: Od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije* (str. 1127–1139). Ljubljana: Mladinska knjiga, Inštitut za novejšo zgodovino.
- Durkheim, E. (1893/1984). *The division of labor in society*. New York: Free Press.
- Eurostat. (2018). *Archive: Urban-rural typology*. Pridobljeno na https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Archive:Urban-rural_typology
- Kurdija, S., Hafner-Fink, M., Malnar, B., Podnar, K., Toš, N., Uhan, S. et al. (2016). *Slovensko javno mnenje 2016/1: Raziskava o odnosu delo-družina, stališča Slovencev o družinski problematiki in potrebah družin, stališča o izbranih vidikih zdravja in zdravstva, ogledalo javnega mnenja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Arhiv družboslovnih podatkov.
- Rebernik, D. (2014). Population and spatial development of settlements in Ljubljana urban region after 2002. *Dela – Oddelek za geografijo Filozofske fakultete v Ljubljani*, 42, 75–93. doi:10.4312/dela.42.4.75-93

- Statistični urad Republike Slovenije (2020). *Prebivalstvo po velikih in petletnih starostnih skupinah, spolu in stopnji urbanizacije, Slovenija, letno*. Pridobljeno na https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/sl/10_Dem_soc/10_Dem_soc__05_prebivalstvo__10_stevilo_preb__05_05C10_prebivalstvo_kohez/05C1015S.px/table/tableViewLayout2/
- Uršič, M. (2014). Urbanisation history of Slovenia in the context of Eastern and South-Eastern European countries. *European Quarterly of Political Attitudes and Mentalities*, 1(1), 38–47.
- Vlada Republike Slovenije (2020). *Mesta in urbana območja v Sloveniji*. Pridobljeno na <https://www.gov.si teme/mesta-in-urbana-obmocja-v-sloveniji/>

